

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЦУКРОВАРНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Метою статті є показ особливостей розвитку цукроварної промисловості Тернопільської області за останні десятиріччя.

Виклад основного матеріалу. Цукроварна галузь в області має давню історію та традиції. Вирощування цукрових буряків в Східній Галичині сягає початку ХІХ століття. Тоді цю культуру стали вирощувати у Львівському, Станіславському й Тернопільському воєводствах. Перші невеликі цукроварні орієнтувалися на місцеву сировину.

У часи командної адміністративно-планової економіки кожен цукровий завод області мав чітко виражену сировинну зону, підприємства якої постачали сировину безпосередньо на завод чи на периферійні бурякоприймальні пункти. Цукрові заводи по суті виступали інтеграторами виробничої діяльності: навколо них формувалися інші види виробництв (виробництво спирту, м'яса), заклади соціальної сфери. По суті, в районах такі підприємства виконували системоформуючі функції. Цукрова промисловість була галуззю спеціалізації Тернопільської області в державному і регіональному поділі праці. Найбільшого розвитку галузь отримала в 1970-80-х роках.

Починаючи із середини 1990-х років, виробництво цукру-піску в Тернопільській області неухильно зменшувалося, а сама цукроварна галузь поступово занепадала. Ще у 1990-х на Тернопіллі як у одній із найбільших бурякосіючих областей України діяло дев'ять цукрозаводів – Борщівський, Бучацький, Збаразький, Козівський, Кременецький, Лановецький, Тернопільський, Хоростківський і Чортківський. Найпотужнішими цукровими заводами області були Чортківський, Кременецький та Хоростківський, дещо менші за потужністю Кременецький, Борщівський, Козівський, Бучацький, Лановецький заводи.

Площі посівів цукрових буряків у 1970-80-х роках наближалися до 100 тисяч гектарів. У 2002 році припинив існування Тернопільський цукрозаводу “Поділля”, у 2009 р. – Кременецький.

Виробництво й реалізація цукру на внутрішньому українському ринку стало збитковим. Український цукор не може конкурувати за ціною із дешевшим імпортним замінником. У 2013-у році перестали переробляти цукрові буряки Лановецький, Бучацький і Борщівський заводи. На їхніх територіях розміщуються лише бурякоприймальні майданчики. В окремі роки не працювали й інші заводи, або ж працювали на неповну потужність. У 2014 році працювали Бучацький, Хоростківський, Збаразький, Козівський, Чортківський, у 2015 р. – лише Чортківський і Збаразький. У 2016-17 рр. в області працювали лише чотири цукрові заводи – Збаразький, Козівський, Хоростківський і Чортківський.

Цукрові заводи області відчувають нестачу сировини, тому змушені її завозити із прилеглих районів сусідніх Волинської, Івано-Франківської та Хмельницької областей, де місцеві цукрозаводи припинили своє існування ще раніше. За різними даними, на цукрові заводи області завозиться 340-350 тисяч тонн цукрових буряків із сусідніх областей.

Тернопільська область має унікальні можливості для розвитку бурякоцукрового виробництва, однак площа посівів і виробництво фабричних цукрових буряків за роки незалежності України невпинно скорочувалися (таблиці 1 і 2)

Таблиця 1

Динаміка посівних площ цукрових буряків фабричних*, тисяч га

1980	1985	1990	2000	2010	2013	2014	2015	2016
112,7	110,1	107,1	63,9	60,7	33,5	37,3	16,5	22,6

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [2; 3]

Таблиця 2

Динаміка виробництва буряків цукрових фабричних*, тисяч тонн

Роки										
1990	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
3313,4	2011,0	1202,3	1476,1	1554,6	1988,7	1892,4	1002,6	1734,1	726,6	994,1

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [2; 3]

У 2014 році цукрозаводами області перероблено 1734,1 тисяч тонн цукрових буряків і вироблено 271,7 тисяч тонн цукру-піску; у 2015 році вироблено близько 130 тисяч тонн цукру-піску; у 2016 році чотирма заводами було перероблено 994,1 тисячу тонн цукрових буряків і вироблено 190,2 тисячі тонн цукру-піску (таблиця 3).

Таблиця 3

Виробництво цукру в Тернопільській області, у тисячах тонн*

Роки										
1990	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
442,4	238,9	152,5	183,1	147,7	208,0	208,9	132,3	271,7	...	190,2

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [2; 3]

Із усього обсягу цукрового буряку (власного і привезеного) цукроварні підприємства Тернопільської області виробляли у різні роки від 140 до 440 тисяч тонн цукру-піску, що більш ніж 3-8 разів перевищує його споживання в області. Для забезпечення потреб населення (37 кг цукру на особу в рік) та для кондитерської і консервної промисловості області потрібно лише 43-45 тисяч тонн.

Таблиця 4

Виробництво цукру на одну особу в Тернопільській області, в кг*

Роки					
2011	2012	2013	2014	2015	2016
192,5	193,9	123,3	253,9	127,3	179,5

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [2; 3]

Збараський цукровий завод введено в експлуатацію у 1969 році. Проектна потужність – 3 тисячі тонн за добу. Після проведеної реконструкції завод може переробляти до 4 тисяч тонн цукрових буряків за добу.

Починаючи з 1975 року, завод щорічно переробляє тростиновий цукор-сирець, переробку якого було відновлено у 2003 році.

У липні 1996 року підприємство було зареєстроване як ВАТ «Збараський цукровий завод». У грудні 1998 року підприємство увійшло у склад ЗАТ «Тернопільський агропромисловий комплекс». У 2002 році було створено товариство з обмеженою відповідальністю «Збарж-цукор». У 2008 р. Власником заводу став «Агрохолдинг «Мрія».

Упродовж 2009 року переробка сировини здійснювалася безпосередньо на ТОВ «Цукровий завод «Збарж», яке було зареєстроване 25 травня 2009 року в рамках компанії «Агрохолдинг Мрія». З 2010 року до травня 2015 року виробництвом цукру займалося створене в серпні 2010 року Товариство з обмеженою відповідальністю «Збараський цукровий завод» в рамках тієї ж «Мрії». У червні 2015 року власником цілісно-майнового комплексу Збараського цукрового заводу стало ПАТ «Промінвестбанк». Для забезпечення роботи сезону цукроваріння власник майна передав в строкове платне користування на умовах оренди увесь майновий комплекс ТОВ «КОМПАНІЯ «ГАЛИЧИНА ЦУКОР», яке і здійснювало діяльність з переробки цукрових буряків та виробництва цукру упродовж 2015-16 рр. З січня 2017 року підприємство увійшло до складу компанії ТЗОВ «Радехівський цукор» та отримало назву «Радехівський цукор». Збараський підрозділ.

У 2015 році підприємство переробило 308,9 тисяч тонн цукрових буряків і виробило 43004,4 тонн білого цукру. За сезон переробки 2017 року було прийнято та перероблено 311,171 тонн цукрових буряків і вироблено 46 231,5 тонн цукру, зважено 10 040 тонн меляси.

Джерела інформації:

1. Заставецька О. Комплексний економічний і соціальний розвиток території: теоретичні і методичні основи дослідження / О. Заставецька – Тернопіль, 1997. – 233 с.

2. Статистичний збірник «Зовнішньоекономічна діяльність Тернопільщини в 2016 році / За редакцією Н. С. Дідуник; Відповідальні за випуск Н. В. Куніц і Г. Ф. Романик. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2017. – 135 с.
3. Статистичний щорічник Тернопільської області. 2014 рік. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2015. – 442 с.
4. Тернопіль і Тернопільщина. – Тернопіль, «Галс», 2001. – 54 с.
5. Тернопільський Енциклопедичний Словник. – Тернопіль: ВАТ ТВПК «Збруч», 2008. – Т. 3. П-Я. – 708 с.

*П'єнтак Д. студентка 32 групи
наук. керівник – Потокій М. В. к. г. н., доц.*

ТРАНСПОРТНА СИСТЕМА ТЕРНОПОЛЯ

Мета статті полягає у вивченні й аналізі транспортної мережі міста Тернополя, окреслення проблем розвитку міського громадського транспорту та шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Громадська транспортна система міста має важливу роль для його розвитку. Транспорт сполучає важливі вуличні магістралі міста, за допомогою яких здійснюється його життєдіяльність. Вивчення транспортної мережі, її сучасний стан, розвиток і функціонування дозволить визначити основні проблеми її для їх виправлення і виведення транспортну систему на європейський рівень.

Для вивчення транспортної системи міста важливо: 1) проаналізувати зібрані матеріали щодо транспортної системи, показати її роль та місце у житті сучасного великого міста; 2) охарактеризувати транспортну систему м. Тернополя, виявити її проблеми та знайти оптимальні варіанти для їх вирішення; 3) розкрити сучасні тенденції розвитку транспортної системи м. Тернополя.

Транспортна система є одним із найважливіших елементів для збереження життєдіяльності міста. Історія громадського транспорту міста Тернополя почалось із відкриття першого тролейбусного руху в обласному центрі 25 грудня 1975 року. Регулярне ж перевезення пасажирів розпочалося 31 грудня 1975 року. На одному тролейбусному маршруті, протяжністю 12,2 км, що з'єднував масив «Дружба» з масивом «Східний», курсувало 5 тролейбусів. У 1978-1979 рр. відкрили маршрути №4 і №5, які з'єднали центр міста з густонаселеним масивом «Сонячний».

На даний час у Тернополі наявні автомобільний (автобуси, таксі, маршрутні таксі), електричний (тролейбуси) і громадський транспорт.

Перед дослідженням громадського транспорту аналізують чинники які впливають на транспортну систему. Основними чинниками, що визначили територіальну організацію транспортних шляхів Тернополя є: 1) складний характер рельєфу місцевості (розташування міста на заплаві і надзаплавних терасах річки Серет), розташування в центрі міста Тернопільського ставу, який не дає можливість прямолінійному сполученні окремих масивів міста; 2) щільна забудова центральної частини міста, вузькі вулиці, інтенсивна забудова деяких районів міста і облаштування торговельних закладів, визначають унікальність транспортної системи і вираховування можливостей використання автобусного чи електротранспорту; 3) розташування міста на заході України, через яке проходить транспортний коридор Е-85 та ряд інших транспортних магістралей.

Внаслідок цього транспортна система складається з магістральних вулиць міста, як продовження вказаних автодоріг утворюють радіальну схему яка притаманна більшості європейських міст та має в сучасних умовах вагомий недолік – скупчення транзитного транспорту в центральній частині. З розвитком вуличної мережі і розбудови міста побудовані хордові магістралі і кільцева об'їзна дорога, яка оминає центральну частину. Всього в Тернополі налічується 15 магістральних вулиць загальноміського значення, 60 – районного значення та біля 180 житлових вулиць та провулків. Рух транзитного вантажного транспорту організовано південним та північним об'їздами міста.

Нами виявлено наступні особливості міської транспортної мережі: